

ASPECTE ALE REVOLUȚIEI POPULAR-DEMOCRATICE ÎN JUDEȚUL COVASNA

KOZÁK ALBERT

Evenimentele petrecute în România în anii 1944—1945 organizate și conduse de P.C.R. au culminat cu victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, un moment de covârșitoare însemnătate în istoria țării noastre, ele avînd un rol excepțional pentru destinele poporului, pentru independența și suveranitatea patriei, marcînd începutul revoluției populare în România și inaugurînd o nouă etapă în dezvoltarea țării noastre, deschizînd calea trecerii la realizarea unor profunde transformări sociale, revoluționare.

1. Acțiunile de luptă din zona orașului Sfîntu Gheorghe, parte componentă a luptelor victorioase desfășurate de armata română pentru izgonirea trupelor hitleriste și hortiste din partea de sud a Transilvaniei.

După victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, poporul român a participat cu întreg potențialul său material și militar la războiul împotriva Germaniei fasciste. Armata română a străbătut prin luptă peste 1 000 km, a luat 118 000 de prizonieri, a eliberat peste 3 800 de localități, din care 53 de orașe, a trimis pe front 540 000 de ostași și ofițeri, din care a pierdut 170 000 de oameni.

Prin caracterul său național, antifascist războiul purtat de România de la 23 august 1944 pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste a constituit o parte integrantă a revoluției populare începută în țara noastră odată cu insurecția armată. În același timp, prin vitejia și eroismul cu care sutele de mii de luptători români și-au îndeplinit datoria pe cîmpurile de luptă ale războiului antifascist, prin contribuția sa militară și economică România se situează în primele rînduri ale țărilor participante la înfrîngerea Germaniei naziste.

Luptele desfășurate în zona orașului Sfîntu Gheorghe sînt parte componentă a luptelor victorioase purtate de armata română, umăr la umăr cu armata sovietică, pentru izgonirea trupelor hitleriste din Transilvania.

La sfârșitul lunii august 1944 în această zonă erau dislocate unități ale Corpului de munte și subunitățile de grăniceri dispersate pe linia graniței impuse prin dictatul de la Viena, din august 1940 și unități din Regimentul 4 artilerie antiaeriană din orașul Brașov. La câteva zile după victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, zona orașului Brașov a fost curățată de trupele hitleriste. Sarcina principală era în continuare oprirea trupelor fasciste, care căutau să înainteze spre Brașov din direcția Sfintu Gheorghe.

Atacurile repetate ale inamicului au determinat comandamentul Corpului de munte, să formeze cele două grupări militare : „Gruparea de est“ și „Gruparea de vest“ care erau constituite din câteva detașamente. Prima grupare avea misiunea să apere Întorsura Buzăului — Dobolii de Jos — Sînpetru, iar cea de a doua zona Sîncrai — Homorod — Veneția de Jos — Pava¹, primind ca sarcină respingerea atacurilor fasciste și dezarmarea trupelor germane din zonă.

De la 28—29 august localitățile Dobolii de Jos și Ilieni avea să devină teatrul unor importante lupte, dată fiind așezarea acestor localități pe calea de acces spre Brașov și Sfintu Gheorghe.

La 30 august 1944 comandantul Corpului de munte a dat ordinul de operații nr. 4, prin care trupele române treceau la ofensivă pentru cucerirea orașului Sfintu Gheorghe². După grele lupte ostașii Regimentului 30 dorobanți, au ocupat localitatea Vilcele, și Ilieni. O companie a regimentului 89 infanterie, a reușit, cu mari pierderi, să depășească localitatea Micfalău, însă a doua zi a fost respinsă. Un detașament blindat a oprit o coloană de mașini germane, care intenționa să iasă în cîmpia Bîrsei pe la Zizin, spre a cădea în spatele trupelor române. La 31 august 1944 detașamentele Dobolii și Vilcele au primit misiunea să elibereze orașul Sfintu Gheorghe. Gruparea de vest a ajuns la nord de Vilcele, cea de est fiind atacată de trupe inamice blindate, a cedat localitatea Ilieni și s-a retras la Dobolii de Jos, producînd însă inamicului serioase pierderi. După o luptă înverșunată ce a avut loc la sud de Chichiș, ostașii români, dînd dovadă de elan și hotărîre, de pricepere în ducerea luptei în condiții dintre cele mai grele, au respins ofensiva inamicului, de la care au fost capturați 1 315 prizonieri, 80 de căruțe și diferite materiale de război.

În ziua de 1 septembrie acțiunile militare erau încetate, în acest răgaz însă ambele tabere primind întăriri și reorganizînd rîndurile pentru reînceperea luptei cu o înverșunare și mai mare.

În ziua de 2 septembrie la ora 4 dimineața, trupele Corpului de munte dezlănțuie o puternică ofensivă pe toată linia frontului. Avîntîndu-se cu curaj și bărbăție în luptă, gruparea de vest reușește pe întreaga sa linie de luptă, de la Vilcele și pînă la Racoșul de Sus, să înainteze. Detașamentul Vilcele reușește să cucerească înălțimea împădurită Gîtul lui Andronic, la N.V. de oraș, care constituie o bună bază de plecare ; detașamentul Belin cucerește Aita Medie și o depășește, iar detașamentul Augustin, înaintînd spre nord-est, a cucerit Racoșul de Sus, reușind să închidă șoseaua Baraolt — Odorhei, cel mai important drum de retragere al trupelor germane. Toate aceste operații tindeau să taie liniile de retragere ale trupelor inamice din zona Sfintu Gheorghe.

Concentrându-și forțele cu deosebire pe direcția Doboliei, hitleriștii, infiltrându-se prin vest, au contraatacat și înfrângând un batalion al Regimentului 30 dorobanți, au ocupat localitatea Doboliei de Jos și au respins atacurile subunităților române de la sud de Chichiș și Micfalău, fiind atacate cu tancuri, aceste unități s-au retras pe alte poziții.

Inamicul, în ziua de 3 septembrie atacă pe tot frontul, folosind tancuri, dar nu poate să treacă Oltul; în același timp aviația germană a bombardat localitățile Augustin, Baraolt, Racoșul de Sus și Aita Medie, producând însemnate pierderi în rândurile populației civile.

Trupele române din cadrul Corpului de munte trec la o apărare activă. Soldații, subofițerii însuflețiți de un înalt patriotism s-au oferit voluntari pentru executarea celor mai grele misiuni: astfel căpitanul Hașdeu s-a oferit ca împreună cu subunitatea sa să recucerească poziția de la Dobolie de Jos. Dînd dovadă de înalte calități militare, deși forțele erau inegale, după o luptă îndârjită, subunitatea comandată de el reușește să recucerească localitatea Doboliei de Jos. Detașamentul Vilcele s-a apărat cu succes pe marginea pădurii Andronic și pe valea Nadeșului, capturînd trei tancuri și două camioane, iar detașamentul Augustin desfășoară lupte grele, căutînd să înainteze spre Baraolt. Inamicul însă concentrîndu-și forțele în această zonă, reușește să înfrîngă rezistența unităților de la nord ale detașamentului Augustin, care în noaptea de 4 spre 5 septembrie, se repliază pe o linie la nord-est de Aita Mare — Miclășoara — Augustin — Racoșul de Sus. În același timp unitățile de la sud ale aceluiași detașament s-au apropiat de localitatea Malnaș Băi, ținînd sub focul aruncătoarelor gara Malnaș Băi. Inamicul, în ziua de 5 septembrie, reușește după lupte înverșunate să ocupe localitățile Racoșul de Sus și Miclășoara.

În ziua de 6 septembrie 1944 Corpul de munte avea misiunea să închidă defileul Oltului și să ocupe obiectivul Micfalău — Nord Murgo cota 1016. La 6 septembrie au sosit și Divizia „Tudor Vladimirescu” în sectorul de operații al detașamentului Doboliei și unități ale Diviziei 202 sovietice. Divizia „T.V.” s-a instalat pe direcția Doboliei — Ilieni — Sfîntu Gheorghe, avînd în dreapta Divizia 202 sovietică și la stînga Regimentul 89 infanterie.

La 6 septembrie atacînd cu tancuri, trupele fasciste au reușit să ocupe Aita Mare, fiind oprite la nord de Belin de Regimentul 30 dorobanți.

În seara zilei de 6 septembrie corpul 33 din armata 27 sovietică a ajuns la nord-est de Brașov, unde a stabilit cu corpul de munte modul de cooperare în vederea ofensivei spre Sfîntu Gheorghe, hotărîndu-se ca lovitura principală să fie executată pe direcția Ilieni — Sfîntu Gheorghe — Malnaș cu diviziile române „T.V.” și 1 Munte. Atacul a început în dimineața zilei de 7 septembrie fiind precedat de o puternică pregătire de artilerie. Înfrîngînd rezistența înverșunată opusă de inamic la Ilieni și Chichiș și respingîndu-i numeroasele sale contraatacuri sprijinite de tancuri, Divizia „T.V.” a ajuns pînă seara la sud de Sfîntu Gheorghe cuce-rînd aliniamentul Sîncrai — Ilieni. În luptele de la Ilieni Regimentul 3 infanterie, oprit în fața unei rezistențe puternice, a fost contraatacat de trupe de infanterie inamice, sprijinite de artilerie și 7 tancuri. 4 tancuri au fost distruse sau avariate de către ostașii unei subunități antitanc,

celelalte au continuat să pătrundă în dispozitivul infanteriei românești, provocându-i pierderi însemnate. În această situație critică sublocotenentul Gheorghe Turturică s-a repezit spre unul dintre tancuri, aruncând asupra lui două grenade, fără a reuși să-l oprească. Atunci — dînd dovadă de un patriotism înflăcărat și un înalt spirit de sacrificiu, a sărit pe tanc, a deschis capacul turelei a aruncat o nouă grenadă, sărind în aer și el — împreună cu tancul distrus.

A doua zi, la 8 septembrie, trupele române și sovietice au dezlănțuit o puternică ofensivă, au respins cu bărbăție contraatacurile hitleriștilor, care căutau să-și mențină pozițiile cu orice preț. După lupte crîncene, cu un inamic ce se apăra cu disperare, batalionul 2 Vînători din Divizia 1 munte a pătruns pe la ora 11 în orașul Sfîntu Gheorghe prin marginea de vest, în timp ce ostașii Diviziei „T.V.” pătrundeau prin sud și sud-est, eliberînd orașul, caporalului Arambașa din divizia „T.V.” revenindu-i cîntea de a arbora drapelul României pe primăria orașului³.

La 9 septembrie Divizia „T.V.” și Divizia 202 sovietică s-au deplasat în centrul Transilvaniei. Corpul de munte român a ocupat șoseaua Tîrgu Secuiesc — Odorhei. Inamicul s-a retras din Sfîntu Gheorghe spre nord și a continuat cu forțe blindate și de artilerie, să reziste atacurilor dezlănțuite de Divizia 3 infanterie română. Însă pînă la urmă trupele fasciste au fost nevoite să se retragă, în drumul lor distrugînd poduri și șosele și provocînd imense pagube materiale populației civile.

Comandantul secund al Diviziei 1 munte, generalul Grigore Bălan comandant cu înalte calități militare, animator înflăcărat al ostașilor și ofițerilor, a condus cu multă iscusință un detașament al Diviziei în cucerirea zonei împădurite de la vest de orașul Sfîntu Gheorghe și în luptele de la Zălan și Bodoc. În toiul acestor bătălii a căzut rănit mortal în timp ce își îmbărbăta soldații spre noi victorii.

La 10 septembrie 1944 Diviziile 1 și 3 ale Corpului de munte român se aflau pe aliniamentul Racoșul de Sus — Baraolt — Bățanii Mari — Micfalău, de unde, împreună cu alte mari unități au pornit pe valea Tîrnavei, spre orașul Tîrgu Mureș.

În toate luptele desfășurate în zona orașului Sfîntu Gheorghe, ostașii români și sovietici au primit un ajutor substanțial din partea populației locale, care și-a adus contribuția sa la eliberarea teritoriului ocupat de trupele hitleriste și hortiste. Iată cîteva exemple de vitejie și curaj săvîrșite de populația civilă a acestor meleaguri.

Venind dinspre Întorsura Buzăului, pe cărările ascunse ale munților, evitînd drumurile umblate, grupuri de hitleriști au fost semnalate pe raza comunei Dobîrlău (județul Covasna). La primăria comunei tinerii au fost organizați pe grupe și echipe și înarmați. Au primit ca sarcină să patruleze prin comună în timp ce o grupă formată din Gheorghe Olaru și un alt tînăr din comună împreună cu un militar trebuiau să descopere grupul de hitleriști care s-a adăpostit în pădurea de lîngă comună și dacă e posibil să-i captureze.

Urcînd firul văii, Gheorghe Olaru distingea înfundat clocotul unor explozii dinspre Braşov. Se duceau lupte grele în zona comunelor Hărman, Chichiş, Dobolii de Jos, Teliu, pe malurile Oltului şi pe valea Piriului Negru.

În locul unde se îngemănau pîriiaşele Piliştea şi Mărcuş, un grup de 12 hitlerişti şedeau în iarbă şi mîncău, fiind înarmaţi cu pistoale automate şi cu grenade.

După o chibzuinţă rapidă, dar plină de curaj, Gheorghe Olaru a somat hitleriştii, care, luaţi prin surprindere au fost siliţi să se depărteze de arme şi făcuţi prizonieri. Cu cei 12 prizonieri, tînărul Gheorghe Olaru a intrat pe uliţele Dobirlăului, predînd hitleriştii postul de jandarmi. Împreună cu un alt tînăr a adus apoi muniţia şi armamentul în sat. Ulterior, el a mai capturat 6 hitlerişti. Faptele lui de curaj i-au adus o bine meritată medalie de război ⁴.

Cea mai însemnată acţiune insurecţională la care şi-au adus contribuţia voluntarii civili din această parte a ţării a fost cea înfăptuită de „Bateria albastră“, formaţiune militară constituită din tineri ai fostelor uzine „Rogifer“ din Tohan, care, însufleţiţi de avînt patriotic, îmbrăcaţi în salopetele lor albastre — care le-a dat numele — au înscris fapte de arme remarcabile în luptele îndîrjite împotriva inamicului.

La chemarea înflăcărată a organizaţiei regionale Braşov a P.C.R., 56 de muncitori din fostele uzine „Rogifer“ constituiţi în Bateria albastră, sub comanda locotenentului Marin Năstase, inginer în comisia de recepţie a armamentului fabricat în uzină, au luptat alături de armata română împotriva inamicului din această zonă. După primele lupte purtate în zona Rucăr — Bran, Bateria albastră a fost transferată în zona de nord al satului Prejmer, cu misiunea urgentă de a bloca retragerea trupelor hitleriste. Bateria albastră a fost pusă sub comanda căpitanului Titus Haşdeu, care era şeful subgrupării de artilerie. Voluntarii erau înarmaţi cu 4 tunuri cu care trăgeau aproape în continuu în ziua de 27 august 1944 ⁵.

În ziua de 28 august, bateria a primit ordin de deplasare în zona Dobolii de Jos — Podul Oltului, unde o companie germană susţinută de artilerie a respins pichetul grănicerilor români şi a ocupat Dobolii de Jos. Amplasată în spatele pădurii de lângă Podul Oltului, bateria a deschis foc asupra hitleriştilor într-o cadenţă de tragere foarte rapidă, ceea ce a făcut ca ţevile tunurilor să se înroşească. În ziua de 31 august, muncitorii de la uzinele „Astra“ din Braşov au trimis bateriei încă 4 tunuri deservite de voluntarii Ion Secăreanu, Ion Sasu, Gavrilă Morea şi Dumitru Baiculescu. Ajutorul de comandant Poalelungi Constantin era alături de baterie pe cînd locotenentul inginer Marin Năstase de la observator dirija tragerea şi făcea legătura cu unităţile militare ⁶.

În luptele de la Dobolii, conduse de căpitanul Titus Haşdeu a fost recuperat un important material de război, constînd în 15 puşti mitraliere, 16 mitraliere grele şi 12 tunuri, precum şi circa 500 arme de infanterie şi branduri, care căzuse în mîinile trupelor fasciste ⁷.

După recucerirea poziţiilor, în satul Dobolii de Jos au fost organizate cuiburi de rezistenţă în casele de la liziera satului spre Ilieni, de unde nemţii au fost supuşi unui foc nimicitor cu puştile mitraliere care i-au

determinat să se retragă cu grele pierderi în materiale și oameni. Depozitul de muniții de la Ilieni a fost lovit în plin, ceea ce a determinat puternice explozii și un mare incendiu care a durat timp de 24 de ore. În această acțiune au fost distruse 10 piese de artilerie și tunuri pe șenile ⁸.

Un alt episod al luptelor a fost acela al salvării singurului pod peste Olt rămas nedistrus în această zonă. În seara zilei de 6 septembrie 1944 o echipă de sacrificiu germană care avea asupra ei materiale explozive a căutat să arunce podul în aer venind înot de-a lungul Oltului. Voluntarii care păzeau podul, înarmați cu puști mitraliere au capturat echipa formată din 24 de nemți înarmați cu mine și pistoale automate ⁹.

În zilele de lupte crâncene la care au luat parte muncitorii de la Tohan, constituiți în Bateria albastră au contribuit în mod efectiv la eliberarea acestui teritoriu de sub ocupația trupelor fasciste, participând la luptele duse dincolo de granița vremelnică a dictatului de la Viena, pînă la sosirea unităților armatei române.

Pentru contribuția adusă în luptele împotriva armatei hitleriste, pentru modul exemplar în care și-au îndeplinit misiunea, Bateria albastră a fost citată pe întreaga armată prin ordinul de zi numărul 14 din 30 octombrie 1944 în care se menționează : „Alături de trupele care au luptat pentru respingerea inamicului în zona Prejmer — Dobolii, Uzinele Rogifer — Tohan, au intervenit imediat la cererea Corpului de Munte, cu o baterie încadrată cu lucrători și material propriu“.

În aceste lupte se disting și mulți cetățeni ai altor localități din zonă printre care și locuitorii din Sita Buzăului, Zăbrătău, Crasna, Băcel, Chichiș, Ilieni și alte localități unde zeci de hitleriști sînt capturați de populația civilă, unde armatele eliberatoare sînt ajutate cu diferite materiale, informații, prin toate mijloacele posibile. Învățătoarea Kertész Irén din Ilieni, țărani Plugar Alexandru și Demeter József din Chichiș și-au înscris numele alături de acei cetățeni care prin riscul vieții lor, prin jertfe și vitejie au contribuit la izgonirea ocupanților străini, la eliberarea definitivă a teritoriului din zona orașului Sfîntu Gheorghe.

2. Lupta forțelor progresiste, în frunte cu comuniștii pentru înfăptuirea unor transformări democratice în județul Trei Scaune.

După victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, Partidul Comunist Român a trecut la reorganizarea pe baze noi, în condiții legale a activității sale. Au fost create astfel condițiile organizatorice și politice pentru unirea clasei muncitoare, pentru intensificarea luptei în vederea transformărilor democratice în România. În decursul cîtorva luni partidul a reușit să-și creeze organizații puternice în toate județele țării, dovedindu-se influența și capacitatea sa organizatorică.

„Instaurarea puterii populare, a guvernului prezidat de Dr. Petru Groza este rodul luptei duse de masele largi populare sub conducerea P.C.R. Victoria de la 6 martie nu a venit de la sine și nici nu a fost adusă din afară : ea a fost cîștigată prin luptă, prin jertfe grele date de forțele revoluționare și democratice din România“ ¹⁰ — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Masele populare de pe meleagurile noastre atașându-se forțelor progresiste, au organizat numeroase mitinguri, demonstrații de stradă, unde cereau constituirea unui guvern democratic și înlăturarea guvernului reacționar, au inițiat acțiuni pentru luarea puterii și pentru înlăturarea cu de la sine putere a reformei agrare.

Inițiatorul, organizatorul și conducătorul acestor acțiuni, ca și al întregului proces revoluționar, l-a constituit P.C.R. care a desfășurat o vastă și intensă activitate politică și organizatorică în rîndurile tuturor categoriilor de oameni ai muncii.

În județul nostru în urma luptelor victorioase duse de Armata Română alături de Armata Sovietică la începutul lunii septembrie 1944 a fost înlăturată ocupația fascistă, toate localitățile fiind eliberate și au fost create condiții favorabile pentru transformările revoluționar-democratice, pentru transpunerea în viață a prevederilor Platformei F.N.D. ceea ce a constituit programul de acțiune al forțelor revoluționare și democratice pentru instaurarea puterii populare, pentru legiferarea și înlăturarea reformei agrare și a primelor măsuri vizînd lichidarea consecințelor economice ale războiului.

Astfel au început luptele pentru înlăturarea vechii administrații reacționare și instalarea în fruntea administrației locale ale elementelor democratice. Forța principală a progresului și democrației o constituie organizația locală a F.N.D., care cuprindea majoritatea covârșitoare a populației, reprezentată prin diferite partide și organizații democratice ca : P.C.R., P.S.D., sindicatele unite, Uniunea Populară Maghiară, Uniunea Micilor Meseriași, Muncitorii Agricoli etc. P.C.R. a reușit să cuprindă masele largi populare, să pătrundă adînc în rîndul oamenilor muncii și în special a țărănimii.

La 29 octombrie 1944 în orașul Sfîntu Gheorghe, în clădirea cinematografului, care cu această ocazie s-a dovedit neîncăpătoare, s-a ținut adunarea F.N.D., cu peste 2 000 de participanți. Reprezentanții tuturor partidelor și organizațiilor democratice participante la această adunare și-au exprimat adevărată încredere și încrederea lor față de politica F.N.D., pronunțîndu-se cu hotărîre pentru unitatea în acțiune. Cu acest prilej au fost adoptate unele măsuri concrete, spre care trebuia îndreptată toată atenția în perioada următoare :

- continuarea războiului antifascist pînă la victoria finală ;
- arestarea criminalilor de război ;
- alungarea elementelor reacționare și fasciste din instituții și întreprinderi ;
- formarea unui guvern democratic ;
- confiscarea averilor elementelor fasciste ;
- redeschiderea grabnică a uzinelor și a școlilor ¹¹.

Hotărîrile acestei adunări nu s-au limitat doar la probleme de interes local, ci au pus în fața maselor populare și problemele de interes național, reliefîndu-se și cu această ocazie necesitatea instaurării unui guvern democrat.

În șirul marilor mitinguri și demonstrații de stradă organizate în întregaa țară în această perioadă, se distinge marea adunare populară din

orașul Sfântu Gheorghe, organizată de Uniunea Populară Maghiară în ziua de 2 decembrie 1944 ¹². Participanții și-au exprimat sentimentele lor de frăție și prietenie față de poporul frate român, dorința lor fermă de a lupta cu toată puterea pentru înfăptuirea reformelor democratice, pentru instaurarea unui guvern democratic. Au fost subliniate cu satisfacție succesele obținute în organizarea administrației locale, în aprovizionarea publică și organizarea siguranței publice. S-a subliniat totodată ca direcția principală a luptei trebuie dusă în continuare împotriva elementelor fasciste, reacționare.

Adeziunea largă dată de masele populare programului de transformări general democratice elaborat de C.C. al P.C.R., acordul cu principiile și obiectivele Platformei F.N.D. este exprimată și de adunarea generală a oamenilor muncii de la Baraolt, ținută în ianuarie 1945. Proiectul de hotărâri al acestei adunări prevedea printre altele : ajutorarea armatei române și sovietice, înviorarea economiei județului pe baza aprovizionării proprii, demascarea elementelor fasciste și confiscarea avutului acestora, sprijinirea absolută și totală a democrației din România ¹³.

În zilele de 25—26—27 februarie 1945 s-a ținut conferința județeană a Uniunii Populare Maghiare. La această mare manifestare s-a exprimat din nou adeziunea la F.N.D., trasându-se perioadei următoare ca principalele sarcini :

— județul Trei Scaune să contribuie cu toată capacitatea sa la victoria definitivă asupra fascismului ;

— lupta pentru instaurarea unui guvern al F.N.D. ;

— luptă neîncetată pentru nimicirea rămășițelor fascismului ;

— terminarea grabnică a împărțirii pământurilor ¹⁴.

Însemnătatea politică a mitingurilor și demonstrațiilor muncitorești ca și ale altor categorii de oameni ai muncii rezidă totodată, în faptul că ele au fost folosite ca o formă de exprimare a adeziunii la proiectul de Platformă a F.N.D.

Din ce în ce mai mult întrunirile și demonstrațiile de masă, mereu mai ample, mai viguroase, s-au împletit cu acțiuni pentru înfăptuirea cu de la sine putere, peste capul autorităților reacționare, a unor obiective prevăzute în Platformă, în speță : democratizarea aparatului de stat și înfăptuirea reformei agrare.

O altă formă caracteristică a luptelor desfășurate în anii 1944—1945 a fost cea dusă împotriva elementelor reacționare, care s-au strecurat în administrație. P.C.R. a acordat o mare atenție acestei lupte, lansând numeroase lozinci și chemări pentru democratizarea administrației și numirea unor funcționari publici care să reprezinte interesele F.N.D. Într-o telegramă adresată Ministerului de Interne de către reprezentanții locali ai F.N.D. se spune : „Noi delegații și aleșii F.N.D. nu ne putem identifica cu acei oameni, care au terorizat și bruscat populația pașnică a județului și care la plecare au jefuit populația. În numele poporului protestăm împotriva acestora“ ¹⁵.

La 27 noiembrie 1944 în județul nostru, conform Platformei F.N.D. din septembrie 1944, este adoptat o ordonanță care prevedea printre altele

„În orașe primarii, în comune autoritățile locale să împartă între țărani pământurile peste 50 ha. Proprietarii uzinelor și fabricilor sînt obligați, ca peste 8 zile să înceapă producția, în caz contrar vor interveni autoritățile locale ; datoria fiecărui cetățean cinstit este să sprijine frontul antihitlerist cu alimente și alte bunuri“¹⁶.

Este semnificativ și caracteristic faptul că județul nostru s-a aflat printre primii din țară, unde s-au pus în aplicare prevederile Platformei F.N.D. Prin măsurile adoptate de noile organe administrative s-a trecut imediat la rezolvarea celor mai stringente necesități ale vieții economice și sociale, respectiv aplicarea cu de la sine putere a reformei agrare și la reînceperea producției industriale.

Sînt demne de menționat eforturile noilor autorități democratice pentru asigurarea unor condiții de viață și de muncă cît mai bune celor ce muncesc. Ordonanța din 2 decembrie 1944 se adresează organelor locale pentru a asigura locuința celor rămași fără casă — să fie adăpostiți în locuințele celor refugiați. Cetățenii să fie aprovizionați cu alimente și lemne de foc.

Pentru asigurarea ordinii publice se formează miliția populară, ai cărei membri sînt recrutați din rîndurile cetățenilor cinstiți și devotați cauzei poporului.

Sînt de asemenea semnificative străduințele autorităților pentru a crea o deplină înțelegere, frăție și egalitate între populația românească și cea maghiară, subliniindu-se în repetate rînduri că toți cei care fac propagandă de ațitare națională sînt considerați reacționari și dușmani ai noii ordine publice.

Presa — un mijloc important în propagarea noilor idei democratice trebuie să servească interesele generale ale maselor populare. La 4 decembrie 1944 organizația județeană a P.C.R. se adresează prefecturii pentru a lua în stăpînire Tipografia „Jókai“ din Sfîntu Gheorghe, împreună cu anexele sale. Pînă atunci această tipografie a slujit interesele și ideile fasciste, reacționare, în consecință nu există nici o cheazășie ca și în viitor, ea nu va edita materiale ostile ideilor democratice.

Un alt domeniu de activitate deosebit de important în care și-a intensificat influența P.C.R. și care a fost un puternic sprijin al F.N.D. era cel al sindicatelor, care au constituit o puternică forță în lupta pentru democratizarea și refacerea țării.

În această perioadă, alături de muncitori, s-a intensificat organizarea în sindicate și a funcționarilor publici. Mișcarea sindicală a adus o contribuție deosebit de însemnată în lupta pentru instaurarea guvernului democratic, pentru asigurarea drepturilor și libertăților masei de salariați, pentru repunerea în funcțiune a uzinelor și fabricilor.

La 27 octombrie 1944 a fost ținută ședința de constituire a sindicatului de la Uzinele Textile din Sfîntu Gheorghe¹⁷. Cu acest prilej participanții au subliniat faptul că pentru prima oară muncitorii au luat în mînă propria lor soartă. Muncitorii vor lupta pentru instaurarea unui regim democratic-popular, vor duce o intensă activitate pentru demascarea naționalismului, ca între muncitori să se instaureze legăturile de prietenie

și frăție. Noul organ de conducere al sindicatului, ales cu această ocazie a primit ca primă sarcină să impună direcțiunii fabricii luarea măsurilor corespunzătoare pentru reînceperea producției.

La 23 noiembrie 1944 s-au reorganizat în sindicate lucrătorii din comerț, la 10 decembrie 1944 micii meseriași din Sfântu Gheorghe, iar la 8 februarie 1945 ia naștere sindicatul muncitorilor forestieri din județ, primind ca principală sarcină repunerea în funcțiune și înzestrarea cu materii prime a uzinelor forestiere din județ.

P.C.R. a desfășurat o activitate susținută și pentru democratizarea vieții juridice, ca să scoată din mâna reacționarilor posibilitatea de a recurge și în continuare la vechile metode de constrângere și înfricoșare a maselor populare. F.N.D. a organizat în orașul Sfântu Gheorghe judecătoria populară care a ajuns cel mai înalt for de judecată, în frunte cu un jurist, sprijinit în activitatea sa de patru judecători populari, aleși din membrii organizațiilor afiliate de F.N.D.

Această formă de organizare a fost apreciată de masele populare, care și-au exprimat în numeroase rânduri încrederea lor deplină în hotărârile aduse de noile organe. Deplina egalitate în fața legii a tuturor cetățenilor, profunda democrație a acesteia este subliniată și de faptul că sentința era pronunțată în limba maternă a cetățenilor.

După instaurarea guvernului democratic în frunte cu Dr. Petru Groza, populația județului nostru își manifestă sentimentele de bucurie și încredere față de noul guvern. La Sfântu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc, Baraolt și alte localități ale județului se organizează mari mitinguri, unde masele populare își exprimă adevărată bucurie față de noul guvern. Într-o telegramă adresată de populația județului nostru noului guvern democratic se spune : „Muncitorimea și marea masă a populației locale își manifestă atașamentul față de guvernul democrat și se asigură sprijinul și colaborarea ei și pe mai departe“¹⁸.

La 7 iunie 1945 orașul Sfântu Gheorghe este vizitat de către ministrul justiției Lucrețiu Pătrășcanu, căruia i se face o primire călduroasă din partea populației orașului. Cu această ocazie se iau măsuri concrete și eficiente pentru rezolvarea unor probleme din cadrul activităților juridice¹⁹.

La 12 noiembrie 1946 orașul Sfântu Gheorghe are un alt oaspete de seamă în persoana primului ministru Dr. Petru Groza. Marea adunare populară din piața orașului se transformă într-o uriașă manifestare de simpatie față de guvern, față de măsurile democratice. Peste 45 000 de participanți din tot județul scandau : „Trăiască guvernul Groza, care a dat pământ poporului !“. Dr. Petru Groza a rostit o cuvîntare, spunînd printre altele : „De multă vreme, neîncetat am luptat pentru libertate. Întotdeauna am mers cu poporul, am luptat pentru pace și înțelegere. Am străbătut un drum spinos pînă cînd am fost pus de popor în fruntea țării, ca să realizăm visul său multiseclar“²⁰.

Marea victorie de la 6 martie 1945, a forțelor populare în frunte cu P.C.R. a fost un moment de seamă în lupta partidului nostru pentru dreptate și progres social.

La toate manifestările politice ale vremii iau parte în număr foarte mare și femeile care cu aceste ocazii își exprimă dorința lor de a se atașa acțiunilor de refacere a țării, de a se integra în toate manifestările politice, revoluționare ale vremii. La marea adunare populară din Sfintu Gheorghe din decembrie 1944 József Manoné spunea : „Vrem să luăm și noi partea noastră în munca de reconstrucție a țării“²¹.

La Consfătuirea județeană a Uniunii Populare Maghiare din Sfintu Gheorghe din 25—27 februarie 1945 delegata comunei Ilieni, învățătoarea Kertész Irén, cerea grabnice măsuri pentru alungarea elementelor fasciste și democratizarea administrației locale. În această direcție își exprimă dorințele lor și alte participante la conferință ca Lörincz Juliana, Fűzi Ilona din Comandău și altele²².

Cotidianul județean aproape săptămînal informează asupra muncii susținute desfășurată de organizațiile de femei pentru sprijinirea frontului, a răniților, orfanilor și văduvelor de război. În această activitate se evidențiază organizația femeilor democrate din Ozun, Covasna, Tirgu Secuiesc, Moacșa, Cernatul de Jos, Leț, Sfintu Gheorghe.

Se remarcă în același timp eforturile depuse de femei pentru reluarea activității lor instructive din școli. La Sfintu Gheorghe femeile de la fabricile de țigarete și textile curăță și pun la punct școlile, la Baraolt se dau pantofi școlarilor pentru a putea merge la școală.

Paralel cu extinderea măsurilor democratice femeile ocupă tot mai multe funcții politice în noile organe democratice județene, Straff Zsuzsanna la Sfintu Gheorghe, Jarosovits Amália la Comandău și multe altele desfășurînd o activitate foarte rodnică²³.

3. Înfăptuirea pe calea revoluționară a reformei agrare democratice.

O preocupare permanentă a P.C.R. încă de la înființarea sa a fost rezolvarea dreaptă și democratică a problemei agrare, împrumietărirea țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin, desființarea rămășițelor feudale încă existente în agricultura țării.

Formarea guvernului Dr. Petru Groza la 6 martie 1945 a constituit un pas decisiv în lupta pentru instaurarea puterii de stat muncitorești de tip socialist în România. Guvernul a devenit instrumentul principal al maselor populare în înfăptuirea țărilor lor fundamentale, dintre care reforma agrară ocupa în permanență un loc central.

Platforma din 26 septembrie 1944 a Frontului Național Democratic întocmit de Comitetul Central al P.C.R. a mobilizat întreaga țărănime pentru rezolvarea pe calea revoluționară a reformei agrare : „Pentru cît mai grabnică restabilire și dezvoltare a țării trebuie împlinită dorința arzătoare a țăranimii române, executarea reformei agrare prin exproprierea proprietăților de peste 50 ha și împărțirea lor printre țăranii fără pămînt sau cu pămînt puțin“²⁴.

O importanță deosebită a primit reforma agrară și pe aceste meleaguri unde majoritatea populației era direct legată de agricultură.

Prefectura județului, conform platformei F.N.D. a adoptat la 27 noiembrie 1944 o ordonanță și a trimis aceasta tuturor autorităților administrative orășenești și comunale, unde primarii și celelalte autorități locale erau obligați să înceapă împărțirea pământurilor de peste 50 ha între țărani²⁵. Importanța acestei dispoziții este subliniată și de faptul că în această zonă a țării s-a trecut printre primele la executarea în mod concret a reformei agrare, la împărțirea pământurilor.

Cu toate că în unele locuri s-a trecut de la sine putere la înfăptuirea reformei agrare, țărani punând mîna pe pământurile baronilor și grofilor fugiți din țară ei trecînd și la efectuarea lucrărilor de toamnă, totuși această activitate nu era unitară.

Pentru generalizarea acțiunilor de împrumietărire, a fost adoptată o nouă ordonanță al F.N.D. în 29 ianuarie 1945, care arată modul concret de aplicare a reformei agrare în județul Covasna. „Acele arături și fînețe care depășesc 50 de ha să fie împărțite. Pământurile primite de țărani să nu fie înstrăinate sub nici un motiv, să fie împărțite pământurile părăsite și acele pămînturi a căror proprietari sînt fasciști sau simpatizanți cu germani“²⁶. În ordonanță este prevăzută o măsură deosebit de importantă, adusă în sprijinul țăranilor nou împrumietăriți : „Animalele și uneltele necesare cultivării pămîntului să fie și ele împărțite între țărani“ asigurîndu-se astfel mijloacele necesare începerii cît mai grabnice a producției agricole în noile gospodării. Aceste idei erau cuprinse și în legea reformei agrare adoptată mai tîrziu de către guvernul democrat condus de dr. Petru Groza.

În urma acestor măsuri revoluționare, a acestor acțiuni curajoase peste tot în județ s-a trecut în masă la împărțirea și luarea în proprietate a pămînturilor de peste 50 ha.

Autoritățile locale democratice din cadrul F.N.D. făceau eforturi considerabile ca pe lîngă împărțirea pămînturilor să fie asigurată și cultivarea acestora. La 20 decembrie 1944 se ordonă ca toate pămînturile, indiferent dacă au sau nu au proprietari, să fie cultivate, „... nici-o brazdă să nu rămînă nelucrată“ datorită lipsei de animale și de unelte agricole, cei care sînt incapabili de a face față singuri lucrărilor agricole să fie ajutați în clacă. Autoritățile comunale erau nevoite să se îngrijească ca și lucrările de treierat să fie efectuate la timp, în mod egal la toate gospodăriile țărănești.

Toate aceste măsuri au avut o mare influență asupra lărgirii bazei umane a reformei agrare, ele contribuind la cîștigarea încrederii maselor populare de la sate, în profundul democratism al acțiunilor revoluționare. Autoritățile locale au preconizat împrumietărirea țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin, gîndindu-se însă și la acei țărani, care în timpul ocupației hitleriste trebuiau să-și părăsească casele, satele, în atenția organelor locale aflîndu-se și soarta acelora care în timpul împrumietăririlor se aflau pe front, luptînd împotriva fascismului, pentru obținerea victoriei definitive.

La sfîrșitul anului 1944 și începutul anului 1945 pretutindeni în județ încep să se formeze comisiile de împrumietărire menite să conducă și să controleze acțiunea de împărțire a pămînturilor, să rezolve în mod

just și democratic toate problemele litigioase ivite cu aceste ocazii. Pe lângă Comisia Județeană de Împroprietărire, al cărui președinte a fost numit Demeter Sándor din Sfântu Gheorghe, iau naștere comisiile de plăși și comunale, care imediat după înființare își încep activitatea.

În comuna Ozun comisia de împroprietărire a luat ființă în 21 februarie 1945 avînd următoarele activități : întocmirea listei celor îndreptățiți la împroprietărire, afișarea, publicarea la primăria comunei a rezultatelor obținute ; la Chichiș comisia ia ființă în 22 februarie 1945, la Moacșa și Eresteghin cu o zi mai tîrziu.

Comisia de împroprietărire din Ilieni și Coșeni raportează următoarele : „Lista celor îndreptățiți la împroprietărire este stabilită în mod definitiv, sînt pămînturi suficiente, astfel tot cei săraci vor putea primi pămînt. Necesită încă cîteva zile doar măsurarea pămînturilor ce urmează a fi împărțite“²⁷.

Activitatea comisiilor de împroprietărire a fost îngreunată de faptul, că în unele locuri nu era pămînt suficient pentru împărțire. De exemplu cei din Ghelința trebuiau să împartă un iugăr de pămînt în trei părți, în schimb la Zăbala și Catalina fiecare țaran împroprietărit primea cîte 4 iugăre.

Comisia de împroprietărire din Ghelința cerea sprijinul comisiei județene, pentru acordarea unor cantități de pămînt din hotarele comunelor Catalina și Zăbala.

Țăranii din Comolău aveau următoarea propunere în legătură cu împărțirea pămînturilor ; „Întrucît pentru cei 65 de îndreptățiți nu există pămînt suficient, este necesar completarea lor cu pămînturi din hotarele altor comune mai cu seamă din hotarul comunei Sîntionlunca“²⁸.

Comisia din Chichiș solicita completarea pămînturilor pentru împărțire din hotarul comunei Ozun.

Cea mai grea situație o găsim în comuna Ojdula, unde au fost 87 de îndreptățiți, pămîntul disponibil pentru împărțire era foarte redus, ajungea numai pentru 8—10 familii.

Comisia de împroprietărire din Bicsad relevă faptul „Împroprietăriră nu se poate efectua pe placul tuturor, fiindcă îndreptățiți sînt mulți dar pămînt pentru împroprietărire este puțin“²⁹, pentru obținerea unei cantități mai mari de pămînt au procedat la transformarea a 100 de iugăre de pășuni în pămînt arabil.

Cei din comunele Căpeni și Micloșoara hotărăsc : „Cei care nu lucrează pămîntul în folosință proprie vor fi deposedați și pămîntul împărțit între țărani fără pămînt“³⁰.

Țărănimea din Mărtănuș, ca urmare a urgenței lucrărilor agricole a hotărît ca acele moșii a căror stăpîni au fugit și nu s-au întors, cei care nu lucrează pămînturile în folosință proprie, să fie înstrăinate și împărțite între țărani.

În unele comune unde posibilitățile permiteau, țăranii primeau pe lângă pămîntul arabil și finețe și loc de casă. Asemenea cazuri s-au ivit la Bicsad, Sîntionlunca, Lunga etc.

Activitatea comisiilor de împrumut nu s-a mărginit numai la împărțirea pământurilor, uneltelor de muncă și animalele necesare gospodăriilor nou înființate au fost deasemenea împărțite.

Procese verbale din Ghidfalău, Dalnic, Zăbala și din alte localități sînt mărturii în această privință.

Exemplele de mai sus vin să ilustreze activitatea multilaterală pe care au desfășurat-o comisiile de împrumut pentru rezolvarea în mod cît mai favorabil a problemelor ivite.

Datele concrete privind împărțirea pământului pe sate și comune sînt destul de puține și uneori imprecise, ulterior în mai multe cazuri găsind modificări în privința cantităților de pământ acordate țăranilor.

Din datele pe care le avem totuși ne putem crea o imagine generală despre împrumutarea țăranilor în județul Covasna. Activitatea legată de împărțirea pământurilor a început încă la sfîrșitul anului 1944. Măsurarea pământurilor ca prima fază concretă a împrumutării a luat un caracter general cu începutul anului 1945. În majoritatea cazurilor o familie țărănească în medie a primit 2 iugăre sau și mai puțin pământ. Avem un caz izolat, în satul Bita unde cei 33 de îndreptățiți din lipsa de pământ disponibil nu au primit pământ deloc.

Rapoartele prefecturii din anii 1944—1945—1946 ne oferă cîteva date statistice foarte interesante referitoare la reforma agrară. La 21 iulie 1945 prefectura raportează Ministerului Agriculturii următoarele date statistice : pământ împărțit 8.676 iugăre ; numărul împrumutărilor 3.919 ; numărul expropriațiilor 161 ; cea mai mică cantitate de pământ primit 0,5 iugăre ; media generală 2 iugăre.

Înfăptuirea pe cale revoluționară a reformei agrare a avut ca rezultat desființarea celei mai reacționare clase din România, a moșierimii. Prin efectuarea și legiferarea reformei agrare a fost rezolvată problema fundamentală a desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. În focul luptei duse pentru obținerea pământului s-a făurit alianța dintre clasa muncitoare și țărănime. Participarea muncitorilor la înfăptuirea reformei agrare a dat acestei acțiuni un caracter organizat, a contribuit considerabil la creșterea conștiinței maselor țărănești, a încrederii acestora în forțele proprii, în puterea alianței muncitorești țărănești, în justetea liniei politice a Partidului Comunist Român.

Formarea guvernului Dr. Petru Groza la 6 martie 1945 a constituit un eveniment esențial în dezvoltarea revoluției democrat populare, în înfăptuirea programului de transformare revoluționară a societății noastre.

*
* *
*

Marea victorie din 23 August 1944 a marcat o cotitură istorică în dezvoltarea României. Lupta antifascistă democratică s-a transformat rapid într-o mișcare socială de mare amploare, fără precedent în anele țării noastre, care a deschis calea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, realizării unor profunde schimbări revoluționare în viața socială, înfăptuirii idealurilor de libertate și dreptate socială ale poporului român.

N O T E

- 1 General Maior în rezervă ALEXANDRU TENESCU, În zona oraşului Sfîntu Gheorghe, în Armata Română în războiul antihitlerist, Editura Politică, Bucureşti, 1965, pag. 152.
- 2 Ibidem.
- 3 Ibidem, pag. 156.
- 4 Col. A. LUPĂŞTEANU, col. L. TARCO, V. BÎRZĂ, Inimi de viteji, Editura Militară, Bucureşti, 1969, pag. 239.
- 5 HAŞDEU TITUS, Memoriu cuprinzînd scurt istoric asupra luptelor de la 23 August 1944 şi următoarele zile în sectorul de la Dobolii pentru apărarea Braşovului (lucrare în curs).
- 6 CORNELIA ALBU, Bateria albastră, Cumidava, III, Braşov, 1969, pag. 63.
- 7 TITUS HAŞDEU, op. cit.
- 8 Ibidem.
- 9 Ibidem.
- 10 NICOLAE CEAUŞESCU, Cuvîntare la adunarea festivă cu prilejul celei de-a 25-a aniversări a instaurării guvernului democratic de la 6 martie 1945.
- 11 Népi Egység din 2 noiembrie 1944.
- 12 Népi Egység din 3 decembrie 1944.
- 13 Népi Egység din 6 februarie 1945.
- 14 Népi Egység din 7 martie 1945.
- 15 Arhivele Statului, Sfîntu Gheorghe, Fondul Prefecturii Judeţului Trei Scaune, dosar 113/1944, Seria II.
- 16 Arhivele Statului, Sfîntu Gheorghe, Fondul Prefecturii Judeţului Trei Scaune, dosar 206/1944.
- 17 Népi Egység din 28 octombrie 1944.
- 18 Népi Egység din 8 martie 1945.
- 19 Népi Egység din 8 iunie 1945.
- 20 Népi Egység din 13 noiembrie 1945.
- 21 Népi Egység din 3 decembrie 1944.
- 22 Népi Egység din 3 decembrie 1944.
- 23 Népi Egység din 28 aprilie 1945.
- 24 Scînteia din 26 septembrie 1944.
- 25 Arhivele Statului, Sfîntu Gheorghe, Fondul Prefecturii Judeţului Trei Scaune, Dosar 206/1944.
- 26 Arhivele Statului, Sfîntu Gheorghe, Fondul Prefecturii Judeţului Trei Scaune, nr. 2177/1945.
- 27 Arhivele Statului, Sfîntu Gheorghe, Fondul Prefecturii Judeţului Trei Scaune, — Adresa Notariatului Comunei Chichiş către Prefectura Judeţului Trei Scaune.
- 28 Arhivele Statului, Sfîntu Gheorghe, Fondul Prefecturii Judeţului Trei Scaune, — Adresa Notariatului din Comolău către Prefectura Judeţului Trei Scaune, 4 martie 1945.
- 29 Arhivele Statului, Sfîntu Gheorghe, Fondul Prefecturii Judeţului Trei Scaune, — Adresa Notariatului din Bicsad către Prefectura Judeţului Trei Scaune, 9 martie 1945.
- 30 Arhivele Statului, Sfîntu Gheorghe, Fondul Prefecturii Judeţului Trei Scaune, — Adresa Notariatului din Micloşoara către Prefectura Judeţului Trei Scaune, 7 martie 1945.

